

A HOMOK KOMPLEX HASZNOSÍTÁSÁNAK KORSZERŰ ÖKONÓMIAI ÉRTELMEZÉSE*

MAÁR ANDRÁS

Kertészeti Egyetem Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét

A kétnapos vándorgyűlés a homok talajok hasznosításának korszerű módszereit országosan és nemzetközileg ismert, kiváló szakemberek előadásai-ban taglalja. Az elhangzott és a megtartásra kerülő előadások anyagának ismeretében nem lehet más feladat, mint a komplex homokhasznosítás időszerű és egyben korszerű, a gazdaságossági követelményeknek is megfelelő, új alapokra fektetett értelmezését röviden ismertetni. Elsősorban az állami támogatások és a beruházások finanszírozásának gyakorlati alkalmazása tükrében mutatok rá a komplexitásra, korszerűségre, gazdaságosságra egyaránt.

Tudatában vagyok annak, hogy a homok megkötésének, művelésbe vonásának több évszázados múltja van, a nagy pionír munkák a XVIII—XIX. századig nyúlnak vissza. Jelen alkalommal a XX. század természetátalakító munkáját emelem ki, melynek keretében a futóhomok megszelidítése és termelésbe vonása a Duna—Tisza közén, ezen belül Bács-Kiskun megyében nagy horderejű, gazdaságtörténeti tény.

Három, egymástól jelentősen eltérő korszakot különböztethetünk meg. Az első korszak a II. világháború kezdetéig, a második a felszabadulást követő évektől napjainkig — és a harmadik az előttünk álló IV. ötéves terv indulásával veszi kezdetét magában foglalva az V. ötéves tervet, tehát 1980-ig tart.

A talajtípusokat, a termelési hagyományokat, a természeti és közgazdasági adottságokat figyelembe véve megyénkben három fő termelési körzetet különböztetünk meg:

Homokhátság, a megye területének 52%-a,
Duna mente, a megye területének 29%-a,
Észak-Bácska, a megye területének 19%-a.

Mint említettem, a legnagyobb kiterjedésű a Homokhátsági termelési körzet. Szőlő-, gyümölcs-, zöldségtermesztésén kívül erdőgazdasága és állattenyésztése is egyre nagyobb szerepet játszik a megye és az ország élelmiszer- és fagazdaságán belül. Növénytermesztésére jellemző, hogy a kertészeti terme-

* A Talajtani Társaság Vándorgyűlésén elhangzott előadás. Kecskemét, 1971. június 10.

lés aránya megközelíti a 38—40%-ot. Külön kiemelhető állattenyésztésén belül a baromfi-, juh- és sertésenyésztés.

Ha a termelési körzetek differenciált adottságait érzékeltetni kívánjuk, a megyében 17 alkörzetet különböztetünk meg. Ebből a homokhátsági termelési körzetre 11 alkörzet esik. A körzetek és alkörzetek megkülönböztetésénél kiemelt szerepet adtam a legfontosabb termelőeszköz a föld, üzemi értelemben a termőtalaj minőségének. A termelési körzetek eltérő talajadottságainak különbözőségét a nagy számok törvényszerűsége alapján ma még legjobban érzékelteti a föld használati értékét jelző, a kataszteri tisztajövedelem aranykoronaértékéből képzett pontérték-táblázat. A bácskai körzetet 100-nak véve, a Duna menti körzet 80, a homokhátsági viszont mindösszesen 60 pontot ér el. Ezen belül is nagy a szóródás.

A kedvezőtlen termőhelyi adottságok, a szélsőséges éghajlati és közgazdasági viszonyok nehezítik a homok komplex hasznosításának korszerű érvényesülését.

Azok a kutatási eredmények, amelyekről az előző előadásokban hallottunk, már nagyüzemi felületen bontakoznak ki és lehetővé teszik nemcsak a terület-hasznosítást, hanem a szántóföldi művelési ág centrikus szemlélet fokozatos feloldását is. A termőhelyi adottság, a gazdaságossági követelmények, piaci igények kielégítése határozzák meg a korszerű homoki gazdálkodást.

Mindezek alapján meggyőződésem, hogy a biológiai és ökonómiai feltételek egyidejű biztosítása a harmadik korszakot jelentő IV. ötéves terv indulásával a homok komplex hasznosítását társadalmi összefogással, a demográfiai jelenségek és az iparfejlesztés koordinálásával teszi lehetővé.

Az eddigieknél e területre nagyobb arányú, több évre szóló állami támogatások szükségesek — külön fejlesztési alapból.

Az alapvető termelőeszköz, a föld minősítése, besorolása, a szántóföldi művelésből esetenként kivonás, művelési ág változások átvezetése (KSH, Földhivatal, szakigazgatási szervek, érdekképviseleti szervek és mezőgazdasági üzemek koordinált együttműködése).

Az általános meliorációs törekvések keretében talajjavítás (nagy adagú szerves- és műtrágyázás), belvízrendezés mint a termelés biztonságossá tételének előfeltételei és csak ezt követően öntözés fejlesztés. Belvizes években 120 ezer kh. vízelöntés miatt esik ki a termelésből, aszályos években ugyanekkora területen pusztulnak ki a növények.

A megye szántóföldi művelési ágaként nyilvántartott területéből 200 ezer kh. négy aranykorona alatti, ezen belül 100 ezer kh. a kettő ktj. aranykorona értéket sem éri el.

A hasznos művelési ágakat és a földadó alá nem eső területeket külön kell választani. A föld és jövedelem-adó rendszerét az eddiginél szélesebb skálájú differenciáltságban kell alkalmazni.

Az árak és piachelyzet rendszeres vizsgálata, a közgazdasági szabályozók hatásának előrejelzése és általában az informáltság szélesebb és mélyebb kiterjesztése szükséges üzemi mélységig.

Az előzőkben már említett szerveken kívül szorosabb együttműködés szükséges a vízügyi igazgatóságokkal, a vízgazdálkodási társulatokkal, a talajjavító vállalattal, a zöldségtermesztési és gabonatermesztési kutatóintézetekkel, a mezőgazdasági beruházási vállalattal, az érdekképviselői szerveken túl, a megyei, járási, városi sőt az új közigazgatási szervezet és szemlélet jegyében a nagyközségi szakigazgatási szervekkel is.

Vizsgálataink és tapasztalataink alapján az alábbi gyakorlati intézkedések megvalósítása szükséges:

A szőlő- és gyümölcsültetvények termőrefordulásával, korszerűsítésével a járulékos és kiegészítő beruházásokat meg kell valósítani.

A zöldségtermesztés nagyüzemivé tétele nem területnövelést, hanem korszerű, üveg és fólia alatti palántanevelést, illetve termesztést követel. A primőr ellátás érdekében is szükség van erre. A fűszerpaprika-, paradicsom-, vöröshagymatermelés a gépi betakarítás mellett a helybevetést, a vegyszeres gyomirtás bevezetését és a korszerű fajtákat igényli.

A műszaki fejlesztés keretében a speciális homoki, szántóföldi és kertészeti termelés erő- és munkagépeinek sorozatgyártása tovább nem halasztható.

A mezőgazdasági termelés nyerstermékei feldolgozásához az élelmiszeripar fejlesztése sürgető feladat (bor-, konzerv-, szesz-, hűtő-, gabona-, húsipar).

Az állami támogatások rendszerének fejlesztése és differenciálása jegyében:

— évelő pillangósvirágú takarmánynövények telepítése homokon (öntözés, mélyforgatás, nagy adagú szerves- és műtrágyázás)

— rét- és legelőjavítás, jobb minőségű barnahomokon váltólegelők telepítése

— erdőtelepítés, intenzív cellulóz-nyártelepítés

— vadtenyésztés, vadgazdálkodás fejlesztése

— a meliorációs beruházások nagyobb arányú állami támogatása

— juhhodályok építéséhez, korszerűsítéséhez nagyobb arányú állami támogatás

— a szaktechnikusok, üzemmérnökök, szakmérnökök képzésén túl mind üzemi, mind állami oldalról a szakmunkásképzés nagyobb arányú támogatása

— ipartelepítésnél elsőbbséget kell biztosítani a mezőgazdasági nyers-termékeket feldolgozó élelmiszeriparnak

— az eltérő adottságú üzemek között nagy a polarizáció, ennek enyhítésére az állami támogatás rendszerén túl hitelpolitikai korszerűsítés és differenciáltság is szükséges (a kedvező adottságúak a bővített újratermelést fokoz-

zák, viszont a nagy felületen kedvezőtlen adottságú üzemek az egyszerű újratermelés feltételeit sem képesek megteremteni).

— a forgóeszköz-hiánnyal küzdő, állóeszközben még nem kielégítően ellátott, de a népgazdaság számára jelentős exportképes termékeket előállító — kedvezőtlen adottságú, homoki — üzemek számára hosszúlejáratú hitelek nyújtása indokolt.

Ezek a gazdaságok a nemzeti jövedelem fokozásához speciális termékeik kivitele révén (spárga, szamóca, nyári és őszi gyümölcsök, téli alma, friss és konzervipari zöldség, állati termékek) esetenként a kedvező termőhelyi adottságú területeknél nagyobb mértékben járulnak hozzá.

Az állami támogatások, hitelek, illetve járulékos és kiegészítő beruházások (bár hosszabb idő alatt) a népgazdaság számára többszörösen megtérülnek.

Úgy vélem, hogy a szemléletváltozás az irányításban és a megvalósítás során meghozza az eredményt: 1980-ra az ültetvény korszerűsítési program végrehajtása, a meliorációs, járulékos és kiegészítő beruházások befejezése, a homokhátsági termelési körzetet és az itt gazdálkodó mezőgazdasági üzemeket a korszerű, intenzív és jövedelmező gazdálkodás bázisává avatja.